פרייז 25 גראָשען XIII-ער יאָהרגאַנג „Nałeżytość pocztową uiszczono ryczałtem" „Radomer-Kielcer Leben" 1 (594) היינט 8 זייטען

Radom, dnia 1 Stycznia 1936 r.
ראַדאָם, פרייטאָג ח. טבת תרצ"ו

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַוועפאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
P.
HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע
אַלט שטאָדט 7
די פיליאַס זענען גאָר:
ושעראָמסקי 36,
ושעראָמסקי 37,
סלאָוואַצקע 39, טעל. 23-42
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

רגשי השתתפותנו בצערו
של הב' סגן יו"ר של ברית הצה"ר
מר אברהם זאממער
למות עליו אחיו
יעקב נ. ע.
בעבודתו בעד שחרור ארצנו ובעד מלכות ישראל ימצא נחומים.
ועד וסניף „הצה'ר" ברדום
מפקדה והקרת של „ברית-החיל" ברדום
חוג נשים רביזיוניסטיות „ווערעף" ברדום
ועדת „סרן תל-חי" בראדום

Wyrazy szczerego współczucia
członkini naszej p. RÓZI ZOMERÓWNIE
z powodu śmierci b. p.

OJCA Jej

składa organizacja
„WIZO"

PODZIĘKOWANIE.

Za przeprowadzenie niebezpiecznej operacji i niezwykle troskliwą opiekę lekarską w czasie choroby córki naszej, składamy W. Panu Dr. KLEINBERGEROWI serdeczne podziękowanie.

Szajnfeldowie.

Z intencji zaślubin naszej kochanej
Córki i Siostry
EWY z p. **Benjaminem SZYMCZYKIEM**
w Tel - Awiwie
życzą dużo szczęścia i pomyślności
Radom Berek Zajdenweber z rodziną.

Z okazji zaślubin naszej kochanej bratanki
p-ny Ewy Zajdenweberówny
z. p Benjaminem Szymczykiem
z głębi serca dużo szczęścia i pomyślności na nowej drodze życia
życzą
Radom Stanisławowstwo Fersztendig z rodziną

z intencji zaślubin
p. Ewy Zajdenweberówny
z p. Benjaminem
w Tel - Awiwie
Życzy dużo szczęścia
Bina Kajlerówna
Radom

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
kuchenki żelazka
grzejniki do rurek,
poduszki i inne.
Do nabycia na dogodnych warunkach
w Radomskiem Towarzystwie Elektrycznem Sp. Akc. w Radomiu ul. Traugutta 53

בעקאַנטמאַכונג.

פאַרבערײַ און כעמישע פּראַלניע
P. HEMPEL
Fabryka i centrala פאַלגענדע: Staromiejska 7 tel. 23 - 42
די פיליאַס פון פ. העמפעל זענען
Żeromskiego 36
Zeromskiego 37
Słowackiego 39.

וואַשט אײַער גאַרדע-
— ראָב נאָר בײַ —
P. HEMPEL
ווייל אלץ קומט ארויס
פריש ניי, זויבער, ציכטיג
אז איהר וועט פשוט ניט
דערקענען און זיין זיכער,
ווי איהר וואָלט דאָס נאָר
וואָס געקויפט אין געשעפט.
קעלנער ווי נײַ 15 גר.

די רעיעלסטע
— און פאַלידסטע —
נעמט אָן כעמיש צו
וואַשען און צו פארבן:
מענער, דאמען און קינדער
קליידונג
גאַרניטורען
צו ביליגע פרייזן: ווי אויך
דיוואנעס, טישטיכער, גאָ-
בעלינען, גאַרדינען,
אַבאַזשורען, פוטערס א.ד.גל

די זיבען ניאַנקעס פונם יודישען פאָלק.

די געשיכטע מיט די יודישע דעלעגאציעס, וואָס האָבען זיך פאָרגעשטעלט אין רי מיניסטעריומס, איינער אריין און די אַנדערע ארויס, איז אין דער ווארשעווער יודישע פרעסע געשילדערט געוואָרען, ווי א קאָמעדיע. די יט״א גיט עס איבער מיט אנ׳אָפּיציעלער ערענסטקייט, אָהן א מינדעסטען קנייטש פון הומאָר אויפ׳ן פנים. אין דער אמת׳ן אָבער איז עס אונזער ביטערע טראַגעדיע.

ווען אַ קינד האָט זיבען ניאַנקעס, קען טאַקע דאָס קינד בלייבען אָהן א נאַז, אָבער די ניאַנקעס האָבען דערווייל פעטע פּאָסטענס און דאָס איז ביי זיי דאָך דער עיקר.

אָט די פיל-ניאַנקעריי, אַדער פילי-געטעריי, איז רי גרעסטע יודישע צרה. נישט בלויז אין פוילען, נאָר אין דער גאַנצער וועלט, אפילו אין דער ציוניסטישער בעוועגונג; ס׳איז א יודישע כראָנישע קרענק, וואָס ציהט זיך שוין הונדערטער, אפשר טויזענטער יאָהרען. נישט מעהר, ווען רער אָרגאניזם איז אין א בעזונדער קרענקליכען צושטאַנד, ווערט דער כראָנישער מיחוש פערשאַרפט און שטעלט פשוט דאָס לעבען אין סכנה.

דער געזונטער אָרגאַניזם פונ׳ם יודישען קיבוץ אין אמעריקע טראָגט איבער די קאנקורענץ-סכסוכים צווישען די יאָהודים פון „קאָמיטעט״ מיט די יודען פון קאָנגרעס; די בליהענדע און וואקסענדיגע ציוניסטישע בעוועגונג וועט, לאָמיר האָפען, איבערטראָגען דעם טיטאַנישען קאַמף צווישען די צוויי אָרגאַניזאַציעס, אָבער דער געשלאָגענער גע׳רודפ׳טער, שטאַרבענדיגער און דאַרבענדיגער פוילישער יודענטום וועט פון דער דאָזיגער ווילדער מלחמה צווישען די פיהרערס זיכער ארויס א צו׳ניזק׳טער.

וואָסער ווילדער ספּעקטאקל דאָ איז פאָרגעקומען, קענען מיר זעהען פון די צונויפשטעלען פון די דעלעגאַציעס גופא.

די ערשטע דעלעגאציע איז געגאַנגען אין נאָמען פון א זיצונג פון קאָמיטעט פון רבנים-פערבאַנד אין פוילען צוזאַמען מיט די פארלעמענטאריער, וועלכע האָט געשאַפען א מין רעפרעזענטאַנץ פונם רעליגיעזען יודענטום און בעשלאָסען געהן אינטערוועניר׳ען אין די מיניסטעריומס מכוח פערשידענע יודישע ענינים.

אין גרונד גענומען איז שוין אויך די דאָזיגע דעלעגאציע געווען כמעט איבריג ווארום מיר האָבען דאָך אין סיים און אין סענאט א יודישע רעפרעזענטאַנץ וועלכע בעשטעהט פון אזעלכע מיטגלידער, אז ווער-ווער, נאָר די רעליגיע וועט אוודאי דורך זיי נישט פערוואַהרלאָזט ווערען. און ווידער פיהרט זיך אין דער גאַנצער וועלט, אז צו אנ׳אָפּיציעלער רעפרעזענטאַנץ ווערען געקליבען סוב-קאָמיטעטען צו אינסטרואירען און קאָנטראָלירען איהר, אָבער נישט קיין פּאַראלעל-קאָמיטעטען, צו פּלאָנטערען זיך איהר צווישען די פיס.

און א דעלעגאציע פון דער פארלאַמענטארישער רעפרעזענטאַנץ איז דאָך שוין געווען ביי פערשידענע רעגירונג׳ס פאָרשטעהערס און מסתם ארויסגעזאָגט די יודישע פּאָסטולאַטען.

פונדעסטוועגען האָט די זעלביגע רעפּרעזענטאַנץ מסכים געווען צו בעטייליגען זיך אין א צווייטער דעלעגאציע, א רבנישער, וועלכע וועט דאָך, אזוי צי אַנדערש, מוזען אָפּשוואכען דעם אויטאָריטעט פון דער ערשטער דעלעגאציע.

און דערביי זעהען מיר, אז אין דער דאָזיגער דעלעגאציע פיגירירען אויך פאָרשטעהערס פון בעלז. וואָס איז עפּעס די דאָזיגע קליינינקע שטעטעלע געוואָרען אזא וויכטיגער פונקט אין דער פוילישער געאָגראפישער מאַפּע, אז זי איז שקול אַנטקעגען אזעלכע כרכים, ווי וואַרשע, לאָדז, ווילנע, לעמבערג, קראָקע, ביאַליסטאָק ראַדאָם און אנדערע? דער דאָזיגער פינטעלע האָט גענדאַרפט מיט זיך פאָרשטעלען אנ׳אַנדער וויכטיגען געאָגראפישען פּונקט: גער, אַדער, רעדענדיג אויפ׳ן פּאָליטישען לשון: די אגודה.

אונז איז בעקאַנט, אז באַלד אין אָנהויב, ווען ס׳האָט זיך קאָנסטרואירט די יודישע פּאַרלאַמענטארישע רעפּרעזענטאַנץ, האָט מען אויסגעמיטען די אָגודה פאָרשטעהערס. דורך דעם, דארף מען זיך פאָרשטעלען, איז דער מאָראַלישער כוח פון דער קאָלא שוואכער געוואָרען און דערפאר טאקע האָט מען א פנים געמוזט מסכים זיין, אז די יודישע פאַרלעמענטאריער זאָלען ווערען א מין „סובסטיטוט״ ביי די רבנים און ביים בעלזער צדיק, אבי מ׳זאָל קענען אויסמיידען די שותפות מיט דער אגודה.

היינט ווי באַלד, אז דער אויטאָריטעט איז שוין סיי ווי געבראָכען, אז פּאַרלעמענטאריער אליין זענען וויינוג און זיי מוזען נאָך האָבען א קאָפּיציענט פון רבנים און צדיקים, האָט די אגודה אויך נישט געשלאָפען און געשאָפען א דריטע דעלעגאציע. זאָלען די מיניסטאָרען נישט מיינען, אז דער בעלזער שטריימעל האָט שוין פערדעקט דעם גערער שטריימעל.

איז דאָך שוין, הייסט עס, „הותרה הרצועה״, נישטאָ קיין פארלאמענטארישער אויטאָריטעט, נאָר „כל הרוצה״ לויפט צום מיניסטער מיט מעמאָריאַלען, איז שוין גאַנץ נאַטירליך און קאָנסעקווענט, אז דער אויבער-ראַט פונ׳ם יודישען סוחרטום זאָל שיקען אנ׳אייגענע דעלעגאַציע — זענען טאקע דעלעגירט געוואָרען די ה״ה רפאל שערעשעווסקי און אינזש. זיידמאַן.

און וואו זענען די האָנדווערקערס און דער צעקאבע און די יודישע סאָציאלע און פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס? מ׳דארף דאָך נישט פערגעסען, אז די רבנים און די רביים צוזאמען מיט זייערע אונטער-שמשים, די פארלאמענטאריער, זאָרגען קודם כל וועגען רעליגיעזע ענינים, טיילווייז אויך וועגען קהלות, אָבער ווענען די עיקר׳דיגע פּראָבלעמען פון לעבען רעדען זיי זעהר וויינוג, אָדער גאָרנישט. טאָר מען עס דאָך נישט פערשווייגען, און זאָלען די מיניסטאָרען נישט מיינען, אָז דער גאנצער רייף פון יודישע פּראָבלעמען שליסט זיך מיט׳ן קאמף צווישען גער און בעלז!

אָט אזוי לויפען דעלעגאַציעס אין נאָמען פון פאָלק ישראל און מיר מעגען זיין זיכער, אָז די מיניסטאָרען וועלען אָלעמען צופרידענשטעלען אויף דער העכסטער מדרנה.

וואָרום, וואָס איז דער פערלאַנג פון די אלע קאָנקורענץ-דעלעגאַציעס? דאָך בלויז צו בעווייזען דער וועלט סימנים פון עגזיסטענץ. האָבען די מיניסטאָרען זיי אלע אויפגענומען מיט אָפענע שמייכעלס, אויסגעהערט זיי מיט גרויס אויפמערק, צוגענומען די מעמאָראַנדומס און בעגלייט צוריק ביז איבערן שוועל.

די ניאנקעס זענען שוין זיכער מיט די פּאָסטענס; אי, דאָס קינד וועט בלייבען אָהן א נאָז — ווער מען געהט עס אָן?

פ. ק.

צום 100-יעהריגען געבורטס-טאָג פון מענדעלע מוכר-ספרים.

אין דער גאַנצער יודישער קולטור-וועלט האָבען זיך אָנגעהויבען די פייערליכקייטען צו 100 יאָהריגען געבורטס-טאָג פון מענדעלע מוכר ספרים.

די פייערליכקייטען זענען פּראָקלאַמירט געוואָרען דורך די ליטעראַרישע קאָרפּאָראַציעס אין ווארשא און ווילנע. און זענען פערבונדען מיט אַ ריי אָקאַדעמיעס און פעראנשטאַלטונגען אין אלע יודישע ישובים און קיבוצים. פערשידענע אינסטיטוציעס, געזעלשאַפטען און פעראיינען אָרדנען איין במשך א גאַנצען חודש (ביזן 20-טן יאַנואַר 1936) א רייה אונטערנעמונגען, וועלכע זענען פערבונדען מיט די פייערליכקייטען.

און ס׳איז ווירקליך א וויכטיגע און היסטאָרישע דאַטע אָט דער הונדערט יאָריגער געבורט׳ס-טאָג פון דעם זיידען פון דער יודישער ליטעראַטור.

ער איז געקומען צו אונז ווי א ליכט אין אַ פינסטערער אָפּגעשטאָנענער צייט און אָנגעהויבען א קאַמף געגען אָט דער פינסטערניש און אָפּגעשטאַנענקייט. אין זיין „קליאַטשע״ האָט ער סימבאָליש דורכגעפיהרט די געשיכטע פון גאַנצען יודישען פאָלק, פון דעם „אומגליקליכען ישראליק׳ן״, וועמעס לעבען ס׳איז ענליך געווען צום לעבען פון א קליאַטשע.

אין „פישקע דער קרומער״ האָט ער אונז אָפען און בולט אויפגעדעקט די וואונד פון יודישען לעבען, דעם יודישען דלות, די אייביגע יודישע טאָרבע.

אין זיין „טאַקסע״ האָט ער אונז געוויזען קלאָר און דייטליך די מיאוסקייטען פון יודישען קהלשן לעבען צו יענער צייט, די בערישע טובות פון די יודישע „בעלי טובית״ און גערופען צו אַ נייַ לעבען, אָראָבגעוואָרפען פון זיך דעם יאָך פון די אלטע רעדל-פיהרער און גבאים אין יודישן לעבען.

אין „דאָס קליין מענשעלע״ האָט ער אונז געגעבען א מייסטערהאַפטע שילדערונג פון דער עקספּלואָטאַציע, וואָס עס האָט אויסצושטיין די אָרימע יודישע מאסע.

ער האָט כסדר געפיהרט א קאמף געגען דאָס אלטע און פערשימעלטע ביי אונז, אין זיינע קינסטלערישע ווערק, האָט געליטען דערפאר נגישות און פערפאָלגונגען, האָט זיך אָבער פאר דעם נישט אָפּגעשטעלט און ווייטער פאָרגעזעצט זיין קאמף.

ער האָט זיין דאָזיגען אויפקלערונגס-קאמף תחילת אָנגעהויבען אין העברעיאיש מיט פּעדאַגאָגישע און וויסענשאפטליכע ווערק. דערנאָך זיך ארומגעזעהן אז זיין שרייבען העברעאיש איז אומזיסט, ווייל דאָס פאָלק פערשטעהט עס נישט און איז אָריבער צו יודיש. אין דער לעבעדיגער שפּרודלדיקער שפּראַך פון די יודישע מאָסען האָט ער זיך געפונען און זיך קינסטלעריש אויסגעלעבט, באַשענקענדיג דאָט יודישע פאָלק מיטן אָנהויב פון אַ קינסטלערישער ליטעראטור.

ער איז געקרוינט געוואָרען פאַרן שעפער פון דער נייער יודישער קינסטלערישער ליטעראטור דורך זיינע אייניקלעך און ער איז דאָס ווירקליך געווען.

פון מענדעלעס צייטען אָן האָט זיך א סך געענדערט אין יודישען לעבען. פיל פון דעם וואָס מענדעלע האָט בעקעמפט איז פערשוואונדען, אָבער נאָך פיל איז געבליבען צו בעקעמפען. דער יודישער דלות האָט אפשר איצט אנ׳אַנדער אויסזעהן, אָבער ער איז נאָך דאָ און ווערט נאָך פערשטאַרקט פון טאָג צו טאָג. צו בעקעמפען היינט דעם יודישען דלות דארף מען היינט אַנדערע ראַדיקאַלערע מיטלען.

ס׳זייגען ניט פערשוואונדן פיל פון יענע אָלע מיאוסקייטן און מידות מגינית פון יידישן לעבן. אמת, זיי האָבן היינט אַן אנדערע פאָרם, אַנ׳אַנדער נאָמען, אָבער אזוי, צי אָזוי, איז מען נאָך ניט אינגאַנצן פטור פון זיי, אַנדערע פאַקטאָרן בעקעמפן זיי היינט צו טאָג.

אויך די אוממענשלעכע עקספּלואָטאַציע פון מענשליכער פּראַצע און הארוואַניע ווערט נאָך היינט פאָרגעזעצט, אָבער פון יענער צייט האָט מען פיל דערגרייכט אויף אָט דעם געביט.

יאָ, מ׳האָט זיך געענדערט זינט מענדעלעס צייטן. אָבער דער ערשטער וואָס האָט אָנגעהויבן דעם קאָמף צו ענדערן דאָס נעשטאַלט פון דער יודישע ווירקלעכקייט איז געווען ער — דער גרויסער זיידע, דער שעפער פון דער יידישער קלאַסישער ליטעראַטור מענדעלע מוכר-ספרים וועמעס 100-יאָריקן געבורטס-טאָג ווערט איצט געפייערט דורך די יודישע מאַסן און פון דער גאַנצער יודישער קולטור-וועלט.

א. י. ג — סקי.

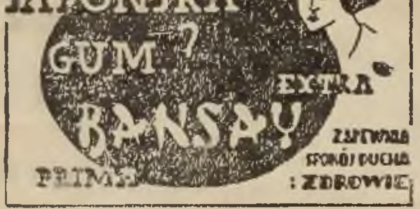

ווי אזוי טרעפט אונז דאָס יודישע סוחרים און וואָס טוהען מיר?

„לא עם אתם כי אם עדר".
(גאָרדאָן)

מיינס א קונה, כ'ווייס גאָך נישט וואָס ער איז אויסען געווען, האָט מיר געגעבען א מעגליכקייט זיך צו בעקע-נען מיט א געוויסע אקציע, וועלכע לויט איהר באמת גוטער, גלאָטיגער און געשיקטער מלאכה, איז מסוגל אונז, יודישע סוחרים, אראָבצושווענקען מעל פני האדמה...

עס האנדעלט זיך וועגען א יעדנאָ-דניובקע, אזאָ צייטונג ארויסגענעבען נור אויף איין טאָג דעם 22 גרודזיען, אזא מין שלשה ימי הנבלה, ערב חנא. די צייטונג א פיער זייטיגע פון פאָפו-לערען צייטונגס-פאָרמאָט, פיל פון 3 זייטען מיט ריין - ארישע סוחרישע אָנאָנ-סען. אז מען קוקט גענוי אדורך די אנאָנסען איז נישט איבריג שווער זיך אָבצושטעלן ווער עס איז דער אייגענט-ליכער אמת'ער ארויסגעבער. די צייי-טונג דריקט אויפן גאנצען ערשטען בלאט א לייט ארטיקעל אונטערן מאָטטאָ:

„עס גיבט קיין שלום אין א לאַנד וואו עס וואוינען 2 פעלקער.

די פערלאַנגען וועסטו זיי נישט אוועק-נעמען, קיין ערד וועסטו זיי ניט צוגעבן.

איינער מוז אָבטרעטען: דער בעל-הבית, אָדער דער גאָסט."

וואָסערע שנבּע הימלישע טענער, לכבודנו, עס געהען נאָך דעם דאָזיגען מאָטטאָ, איז זיך נאָך לייכטער משער צו זיין. אָבער עס פרעגט זיך, ווי אזוי טרעפט אונז יודישע סוחרים אזא ארט אקציע, אָ אקציע אין דער פאָרם פון א רעגולערע צייטונגס - אויסגאבע, וועלכע צעהלט ווער הייס וואס פאר א ריזיגען טיראזש און ווערט צוגעשטעלט אהיים יעדען איינעם נישט יוד בחנם?

טרויעריג, אָבער לײדער אמת, די אָקציע טרעפט אונז דעזאָריענטירטע, מאכטלאָזע מיט נארישע פריוואטע איינ-רעדענישען אָהן פערשטענדניס פאר א קאָלעקטיוועו אינטערעס, גאנץ ווייט אָנ-דערש ווי דאָרט...

מיר האָבען אויך א ארגאניזאציע, וועלכע וואָלט קענען עפּעס שאפען, אָבער עס פעהלט די מאָראלע סאָלידאַ-ריטעט מצד די פעראינטערעסירטע סוח-רים, וועלכע וואָלטען מיט א וועניגעס געקענט שטאַ־קען די אנשטאַלט דורך בעניצען זיך מיט דער פאָסט-אגענץ ביים פעראיין, דורך אויסקויפען א פא-טענט א. ז. וו. וועניג-וואָס מען איגנאָ-רירט די אָרגאניזאציע, נאָר אז מען אנאָנסירט א פערזאמלונג, וועלכע בע-האַנדעלט פראָבלעמען פון ערשטקלאסי-נער בעדייטונג קען מען אויף אזא פערזאמלונג אָבצעהלען ראפטום א 2 מנינים סוחרים. דער זעלבער אונדיפע-רענטער סוחר וועט אודאי קומען צוואָ-לעם צולויפען, אז מען וועט איהם אויפ-פאָדערען זיך צו שטעלען צו א עקזאמין וואו מען וועט איהם געוויס שטעלען ריין - סוחרישע עגזאַמינאציאָנס-פראגען, א שטייגער וויפיל קוואדראט צענטימע-טער האָט געקאָנט האָלטען דער דע-קאָלט פון אסתר'קעס דעסו, ווען זי האָט געלעבט מיט מלך קאושימיצוש.

וויפיל פינגער האט א דבר אחר א.ז.וו. וייל וואָס... וואָס נאָר דעם „יאובינו פלילים" געדענקט ער געוויס.

אונזער פאָלקס-פאָעט גאָרדאָן האָט ריכטיג און טרעפליך אונז געשילדערט:

„נישט קיין פאָלק זענט עטץ, נאָר א סטאדע...

א סטאדע וועלכע בעוועגט זיך לויט דער בייטש פון א צופעליגן פאסטוך...

אָדער ווי עס ווערט געזאָגט אין אָריגינאל „לא עם אתם כי אם עדר".

אברהם פינקעלשטײַן.

„א נאַכט אין קריסטאל".

דאָס קאפע-הויז „קריסטאָל" איז היינט-צו טאָג דער ליבלינג פון א גרויסע צאָהל „חסידים", וואָס קימען אהין פראַ-ווען „טיש". אמאָהל איז מען געזעסען ביי פשיביטניעווסקי, געטרינקען שוואר-צע קאווע, גערויכערט פאַפּיראָסען און זיך געוויצעלט איבער די געשעהענישען פון טאָג. אָבער זייט עס האָבען אָנגע-הויבען קורסירען ווערסיעס, וועגען פשי-ביטניעווסקי'ס „סובּטעלנאָשטש", אז ער איז גאָרנישט אזא שטארקער שמעלקע מיט יודען, האָבען די יוצא-ונכנס'ניקעס זיך איבערגעטראָגען אין „קריסטאָל".

כ'ווייס ניט ווער ס'האָט אויסגעטראַכט די ערשטע קאָפע, און ווער עס וועט צומאכען די לעצטע קנייפּע. א פאקט איז, דער מענש האָט ליב געזעמעל, איבערהויפט די ראדאָמער „טיש זיצער" האָלטען שטאָרק פון דעם ווערטעל: „לעבען זאָל מען צווישען גויים, שטאַר-בען צווישען יודען"... עס ציהט זיי אין קאפע, דאָ פלאַפּעלט מען אויף וואָס די וועלט שטעהט, דאָ כאפּט מען די לעצטע רכילות... מענשן לעבן מיט דעם.

פאַראַכטאָגען שבת-צו-נאכטס איז אין „קריסטאָל" געוועז א מין „ליל שמורים" מען האָט געטאַנצט אזוי ווי שמחת תורה ביי די הקפות. א גרויסע צאָהל אינ-סטרומענטען האָט פערפלייצט דעם זאַל מיט שטיפערישע קלאַנגען. פּאָרלעך האָבען אָרומגעשוועבט ריטמיש צום טאַקט פון אָרקעסטער און געלאָפען אזוי פי-בערהאַפט שנעל, ווי עס וואָלט געווען „דער לעצטער טאַנץ פון גליק". דאָ און דאָרט האָבען קעלנערס אין שווארצע „סטראָיען" מיט די ווייסע סערוועטען אונטערן אָרעם דערלאַנגט צו די טישלעך און קוויטירט רעכנונגען.

און פּלוצים האָט זיך בעוויזען דער אָרטיסט זאָבּטשינסקי, וועלכע האָט געוויילט אין ראדאָם אין צוזאמענהאַנג מיט'ן דעמאָנסטרירען דעם פילם אין קינאָ „אפאָללאָ" — „ליבעס מאַנעווערס". דאָס גאַנצע פובּליקום איז באַלד ווי עלעקטריזירט געוואָרען. אלע אויגן האָבן צו איהם געבּליצט. אונזערע פּאָניענקעס האָבען גענומען שמייכלען און זשאַב-טשינסקי האָט צוריקגעשמייכעלט. הכלל דער „קריסטאָל" איז פול געוואָרען מיט יובעל.

איין ראדאָמער פאננע האָט אפילו געגעבען זאַבּטשינסקי א וויזיט קאָרטע און יענער האָט זיך גע'חתמעט מיט זיינע „ראשי פרקים". באַלד האָט מען צוזאמען נעטאַנצט און די ראדאָמער בתולה האָט פאר גרויס גליק געשמיי-כעלט מיט טריאומף: „בעסער אין גויישע הענד, איידער אין יודישע מיילער"...

ביי איין טישעל איז געזעסען א לוס-טיגע קאָמפּאַניע פון די בעקאַנטע ראַ-דאָמער „תפארת בחורים" מיט פליכען און מיט געדיכטע טשופרינעס, אָלע רוי-כערענדיגע, אָלע טרינקענדיגע, אָלע לאַכענדיגע.

איך קוק זיך איין מיט נייגער צו די „קאוואַלערסקי אויגען" און עס לויפט מיר פערביי א קינאָמאַטאָגראפישער מאָ-מענט: ווי לאַנג איז עס דען געווען, ווען א סך פון די זעלבע „בחורי חמד" זענען געזעסען אין די ישיבות מיט יו-דישע היטעלעך. אָדער ביי די לאַנגע טישען אין גערער שטיבעל טיט אָזוינע נאַאיוו-אונשולדיגע איינעלעך זיך געריבן דעם שטערען צו פערענטפערען אָ שווע-רע שטעלע אין תלמוד?... נישט איינער פון די זעלבע בחורים איז „צוליב א מצוה גרייט געוועז א יודען צו באַגראָ-בען"... וואָלטען זיי דאָמאָלט געגלויבט אָז פון „אביי-ורבא" זאָל מען אזוי גיך ענטרינען אין „קריסטאָל", אָז „האשה נקנית בשלשה דרכים" זאָל זיך לאָזען פערטוישען אזוי איינפאך אָהן „כסף", אָהן „שטר" און אָהן...

אָבער וועגען אזעלכע מחשבות'ן לאָזט די מוזיק לאַנג ניט טראכטען. עס ווערען פערהילכט אלע קאָפּ דרעהענישען. דאָ מוז מען האלטען „פאָסאָן", זיין „אינטי-ליגענט" און „באָוויען דאָס טאָיואַ-זשיסטוואָ"

פון פשיביטניעווסקי ביז'ן „קריסטאָל" איז ניט אזא ווייטער מהלך, דאָ און דאָרט האָט איהר דעם זעלבען שפּיגעל פון „יודישע צרות און גליקען"...

אביחיל.

מיין גרויסער „נס חנוכה"!...

פון י. אבערזשאַנעק

דערצעהלט פון אָ יוד וואס איז „געבענשט" געוואָרען מיט אָ ריין אריש פנים.

יאהר-איין, יאהר אויס צינדען מיר אָן די חנוכה ליכט צום אנדענק פון גרויסען נס מיט דעם קריגעל אייל.

מיט 2100 יאהר צוריק איז געשעהען א נס, דאס קריגעל אייל וואס האט געדארפט ברענען איין טאג, האט געברענט גאנצע אכט טעג. שטעהען מיר איצט נאך 2100 יאהר און מיר צינדען די חנוכה-ליכטלעך צום אנדענק פון דעם גרויסען נס, 2100 יאהר ארדנען מיר איין חנוכה - בעלער, 2100 יאהר עסען מיר לאטקעס וגעפרע-געלט אויף אייל, 2100 יאהר שפילען מיר אין דריידעל און מיר דערצעהלען אינזע-רע קינדער „נס גדול היה שם".

אויב מ'דערצעהלט נאך 2100 יאר דעם נס מיט דעם קריגעל אייל, מוז איך אייך דערצעהלען דעם נס. וואס מיט מיר אליין איז געשעהן. א נס וואס מ'דארף איהם בעשרייבען.

זעצט אייך אוועק, רבותי, און הערט אויס וואס איך וועל אייך דערצעהלען.

ס'זענען דא פיל מענשען, וואס זענען געבענשט געווארען מיט גוטע זאכען. איי-נער איז געבענשט געווארען מיט מזל, א צווייטער איז געבענשט געווארען מיט געלד, א דריטער — מיט געזונד. און איך בין געבענשט געווארען... מיט א ריין אריש פנים!..

וואס הייסט אריש? אלץ הייסט אריש? ווען איהר קוקט מיך אן וואלט איר גע-שוואוירען, אז איך בין א הונדערט פרא-צענטיגער אריער. א פאר ברייטע פליי-צעט, בלאנדע פלאקסענע האהר, א פער-ריסען נעזעל „דא גורי". כ'קען מאכען א שנאפס, כ'קען לעגען א „לאטע" ווען מ'דארף — אנ'אריער מיט'ן קנאק!

האב איך טאקע פון מיין אריש פנים געהאט געברענטע צרות. אין חדר, האט מיך דער רבי גערופען וואיטעק. וואיטעק וואו האלסטו? וואיטעק געב אכטונג. וואי-טעק, זיי נישט קיין וואיטעק...

בין איך געשטאנען צום פריזיוו, האט מען אויסגערופען מיין נאמען: הערש ליי-זער מיירענצימעס. האט מען דאך געמיינט אז איך בין א הערש לייזער ווי אלע הערש לייזערס, מיט א הויכע פלייצע, מיט אדערן אויף די פיס, מ ט א שוואך הארץ, מיט מערידען. איז ווי איך בין אריינגעקומען און זיי האבען דערזעהען מיין „פאסטאווע", די ברייטע פלייצעס, דעם ברוסט-קאסטען, די פלאקסענע האהר דאס פערריסענע נעזעל „דא גירי", און די פערדרעהטע וואנסעס האט מען מיך גענומען אויפ'ז פערהער:

— „אימיע"?

— הערש לייזער האב איך געענט-פערט.

— „נאזוויסקא"?

— מיירענצימעס.

— „וויזנאניע"?

— „מאיזשעשאווע".

האבען זיי געקוקט אין דער מעטריקע און אויף מיין „ארישע פאסטאווע". א קוק אין דער מעטריקע און א קוק אויף מיינע פלאקסענע האהר, ווידער א קוק אין דער מעטריקע און ווידער אויף מיר. האבן זיי זיך געשושקעט. בעטראכט די מעטרי-קע פון אלע זייטען. עפעס האט זיך די „נאטשאלסטווע", נישט געלייגט אויפ'ן שכל; א זשיד טיט אזעלכע פלייצעס? א זשיד מיט אזא בריסט - קאסטען? א זשיד מיט אזעלכענע בלאנדע, פלאקסענע האהר? א זשיד מיט אזא עכט אריש נעזעל „דא גורי"? געטראכט אהין, געטראכט אהער צום סוף פרעגט מיך דער „ווראטש":

— „זדראווו"?

— „טאק טאטשנא" — האב איך געענט-פערט.

האבען זיי זיך ווידער גענומען שוש-קען, א יוד ענטפערט „טאק טאטשנא".

האט מען מיך גענומען בעטאפען, בע-קלאפען, בעהארכען, געזוכט א פעהלער זוך היינט, זוך מארגען, אז איך בין גע-זונד ווי עשו.

האט מען מיר גערעדט שידוכים. האבן די כלות געצויגען די נעז:

-- „פראוודזשיווי שייגעץ".

די מחותנים האבען געזאגט: „דער יונג האט דאך נישט קיין יודישע צורה".

בין איך געקומען אין שוהל אריינכאפן א מנחה, איז צווישען די מתפללים גע-ווארען א מהומה:

– אנ'ערל איז דא...

– וואס וויל דער ערל?

– אנ'ערל אין א מקום קדוש?

האב איך דאך געזעהן אז איך וועל דא מיאוס אפשניידען, האב איך מיר געוואַ-שען די הענד, צוגעגאנגען צום עמוד און אויפן קול געזאגט:

– „אשרי יושבי ביתך"...

איז דער טומעל נאך גרעסער געווארען

אנגעצינדענע ליכט ביים בעט פון חולה און דערנאך אויפגעשטאנען תחית המתים.

אַ געוויסער בעאמטער פון דער בוי-אָבטיילונג ביים מאַגיסטראַט איז שווער קראַנק געוואָרען אויף נירען. היות זיין צושטאַנד האָט זיך פערערגערט פון טאָג צו טאָג, האָט איהם די פאַמיליע אָריבערגעפיהרט אין פוילישען שפיטאַל. מ'האָט אים דאָרט געגעבן רפואות, געמאַכט פערשידענע „זאַביעגעס", אָבער דאָס אַלץ האָט נישט געהאָלפען. ס'איז אים געוואָרען כסדר ערגער אזוי, אַז די דאָקטוירים מיט דער שפיטאַל-דינערשאַפט האָבען געקוקט אויפ'ן קראַנקען מיט בעדויערען און רחמנית. ס'האָט זיך זיי אויסגעוויזען, אז עס דערנעהנטערט זיך דער סוף. איינמאַהל, ס'איז געווען ביינאַכט, האָט זיך דער מצב פון קראַנקען פאַרגעשטעלט פאר זיי אויף אזוי פיעל בעדראָהט, אַז זיי האָבען שוין גערעכענט, אז עס טרעט-צו די גסיסה. די שפיטאַל-שוועסטערען האָבען דעריבער בעשלאָסען צו געבען דעם חולה מסוכן די לעצטע רעליגעזע טרייסט. זיי האָבן געשיקט רופען א גייסטליכען און איינע פון די שוועסטערן האָט אָנגעצינדען ליכט ביים בעט פון גוסס'דיגען קראַנקען. דאָס אַלץ האָט אָנגעוואָרפען אויפ'ן קראַנקען א פחד און מיט די לעצטע כוחות האָט ער זיך אויפגעריסען פון בעט און אנטלאָפען אַהן בעמערקט צו ווערען פון קיינעם פון די שפיטאַל-אָנגעשטעלטע.

דער קראנקער האָט עטליכע שעה זיך אויסבעהאלטען אויפן הויף פון שפיטאַל. אין אָווענד האָט ער זיך ארויסבעקומען פון דאָרט און זיך דערשלעפט אַהיים, וואו די שטובינגע זענען פשוט איבערראשט געוואָרען פון דעם אומגעריכטען גאסט.

דער וויטערדיגער פערלויף האָט בעוויזען, אַז די דאָקטוירים האָבען געהאָט א טעות, וואָס שייך דער קראנקהייט. אויף א נישט דעקלערבאָרען אופן האָט זיך דער קראנקער אָנגעהויבען אומקעהרען צום געזונד, אזוי, אז אין משך פון עטליכע לענגערע טעג איז ער פולשטענדיג געזונד געוואָרען און יעצט אָרבייט ער שוין ביים בעסטען הומאָר אין דער ביוראָ.

די וואקסענע ליכט האָבען זיך ארויסגעוויזן אַלס דאָס בעסטע „לעקארסטוואָ" פאָר די קראנקע נירען.

קרעדיטען אויף פונאנדערבויען ראדאָם.

די „באַנק גאָספּאָדארסטווא קראַיאָוועגאָ" האָט אסיגנירט אויף פונאנדערצובויען די שטאָדט ראדאָם 300 טויזענד זלאָטעס. די קרעדיטען זענען בעשטימט אויף הייזער-בלאָקען, קלענערע הייזער און אויף רעמאָנטען. דאָס געלט ווערט נעגעבען צו דער דיספּאָזיציע פון פונאַנדערבוי-קאָמיטעט.

די הלוואות אויף בויען הייזער-בלאָקען וועלען בעשטעהן פון 30 פראָצענט פון די בוי-קאָסטען; אויף קלענערע קאָלעקטיווע בויאונגען — ווענינסטענס 10 הייזלעך — וועלען די הלוואות דערגרייכען 6000 זל.

קרעדיטען פאר קלענערע וואָהנונגען קענען נישט איבערשטייגען 50 פראָצענט פון די אלגעמיינע בוי-קאָסטען.

אויף אדורכצופיהרען א גרינדליכען רעמאָנט וועלען די קרעדיטען נעהעכערט ווערען ביז 75 פראָצענט פון דעם וואָס בעטרעפט די רעמאָנט-קאָסטען.

פון סוחרים-פעראיין.

אין לאָקאל פון סוחרים פעראיין האָט זיך פערזאַמעלט די מאַנופאקטור-סעקציע און האָט פון זיך אויסגעוועהלט א פערוואלטונג פון די ה"ה: א גאָלדבערג, ש. ראָזענבערג, ש. קורץ, מ. קאָמפעלגלאָט, מ. קליינמאן, ש. ניימאַן. אלס סעקרעטאָר א. פינקעלשטיין.

עס זענען אָנגענומען געוואָרען א רייה בעשלוסען. צוו. אנדערע צו אינטערווענירען אין דער באנק פאָלסקי וועגען צוריק איינפיהרען דאָס אויפהאָלטען וועקסלען אויף א טאָג צוויי; וועגען אינטערווענץ אין דער באהן-דירעקציע מיטן צוועק איינצופיהרען א בעקוועמע פערבינדונג פאר די מאנופאקטור-סוחרים מיט לאָדזש, עס זאָל נישט אויסקומען צו ווארטען אין סקאַרזשיסק צו 3 שעה אויף א פערבינדונג.

די נעכסטע זיצונג פון דער מאַנופאָקטור-בראַנזשע וועט בעהאנדלען די פראגע פון פעסטשטעלען גלייכע צענגיקצס פון דער סעקציע פאר פערפליכטענדע אין אָ רייהע אנדערע אקטועלע פראגען.

דער סעקרעטאָריאָט פון פעראיין ערלעדיגט דאָס אויסקויפען פאטענטען. עס ווערט אויך אינפאָרמירט וועגן פערשידענע הנחות פאָר יעדן סוחר.

די פערוואַלטונג פיהרט אויך איין א פאָסט-אגענטור, וועלכע נעמט אן צו נאָמינאלע פרייזען רעקאָמענדירטע בריף דעפעשען, אָבצייכען-פערקויף אָ. ז. וו.

עס ווערט פערלאָנגט די איינציגע אנשטאלט, וועלכע וואכט איבער די סוחרישע אינטערעסען, צו שטיצען.

די פערוואלטונג
פון ראדאָמער סוחרים - פעראיין.

ניי יאהר-ווינשען פון דער ראדאמער יודישע קהלה.

לכבוד ניי-יאָהר האָבען פאָרשטעהער פון דער יודישער קהלה בעלעגט אויף דער האַנד פון ה' סטאראָסטא ווינשונגען פאָר דער פוילישער מלוכה.

די יודישע דעלעגאָציע איז בעשטאַנען פון די ה"ה פרעזעס איתמר אדלער און די דאָזאָרעס ד"ר פאסטמאַן און אליעזר פינקעלשטיין. זיי האָבען אויסגעדריקט א גליק-ווינש פאָרן מלוכה-פרעזידענט, פאָר דער רעגירונג און דעם ה' סטאראָסטא.

דער ה' סטאראָסטאָ האָט די יודישע ווינש-דעלעגאציע פריינדליך אויפגענומען און איהר צוריק געווינשען ערפאָלג אין איהר ארבייט לטובת דער יודישער קהלה פון וועלכע ער איז ביז אהער געווען צופרידען.

די קהלה האָט צום נייעם יאָר אוועקגעשיקט גראטולאָציע-טעלעגראמעס צום פרעזידענט פון דער פוילישער רעפובליק צום מיניסטער פאָר רעליגעזע ענינים און צום וואָיעוואָדאָ קיין קעלץ.

די ראדאמער נאכט-וואר האָט געכאפט גנבים.

די נאַכט-וואך אין ראדאָם האָט אויסגעפאָרשט און פערהאָלטען א באנדע גנבים, וועלכע האָט 15 יאָהר סיסטעמאָטיש בעגנב'עט די מיהל „רעקאָרד", וועלכע געפינט זיך אויף די פאָדיאָזדאָווא גאָס אין ראדאָם.

הגם די „דזשיערזשאָווצעס" פון די מיהל האבען יאָהרען-לאַנג געפאָרשט און אָבסערוירט די מיהל, איז זיי דאָך נישט געלונגען צו ענטדעקען די אויספיהרער פון דער גנבה.

מיט דעם מאָמענט ווען די מיהל איז איבערגעגעבען געוואָרען צו היטען דעם נאכט-וואך, האָט זי טאָקע באלד די גנבים פערהאָלטען.

פון דעם איז אלזאָ צו זעהען ווי נוצליך עס איז אָפּצוגעבען צו היטען דאָס מענשען-גוטס דער נאכט וואך, וועלכע איז אויסגעצייכענט אָרגאניזירט און אויסגעשולט.

5

א גוי דאווענט!.. א שליח ציבור?

— נאכ'ן דאוונען געהט צו מיר צו דער גבאי, רוקט מיר אריין שלום און פרעגט מיך.

— א גר?

— נישט קיין גר, נאר אנ'אמת'ער, א אייגענער יוד, א יוד פונקט ווי איהר.

א יוד? א יוד מיט אזא פנים? איהר זעהט דאך אויס ווי א געבוירענער עשו?

אנימעלטען פאהר איך אויף דער באהן. קום אריין אין א וואגאן, וואס איז געפאקט מיט יודען, דערזעהען זיי מיך ווערט פלוצים שטיל. דער עולם בעטראכט מיך פון קאפ ביז פיס. און איין יוד רופט זיך אפ,

— יודען מאכט פלאץ פאר דעם ערל.

האב איך מיך אוועקגעזעצט. דער עולם איז שטיל, מ'רעדט קיין ווארט נישט. נאר איין יודענע האלט אין איין קרעכצען. און נאך יעדען קרעכץ. זאגט זי:

— מיינע יסורים אויף אלע יודישע שונאים געזאגט געווארען! און בעת מעשה קוקט זי אויף מיר.

א יודעל וואס איז געזעסען אין א זייט, און האט מיך די גאנצע צייט בעטראכט זאגט שטיל צו א צווייטען:

— קוקט נאר אן א „זייעריגען" און אונזערע, ער האט אנגעפרעסענע פיסקעס, און מיר? קוים מ'לעבט נעבעך!

— נו, יא, האט דער צווייטער געענטפערט: אלץ דאס ביסעל בשר קוויטש...

— ווייס איך וואס — האט געזאגט א דריטער. זיי איז דאך וואויל. זייער משיה איז דאך שוין געקומען, און אונזער משיח איילט זיך נישט..

וואס טו איך? שטעל איך מיך פאמעלעך אויף. רייב זיך די הענד אין דער שויב און זאג אויף ריין מאמע-לשון:

— רבותי, איך האב היינט יאהר צייט אפשר וועט מען אריינכאפען א מעריב?

— הע? וואָ? א יוד?

— ניין. א טערק! יא, א יוד! א יוד! האב איך געשריגען מיט כעס. א יוד, פונקט ווי איהר, און אפשר מעהר ווי איהר!

— טאקע? זעהט נאר זעהט, א יוד מיט אזא פיזאנאמיע? א יוד מיט אזעלכע וואנסעס? א יוד מיט אזא נאז?

אזעלכע צרות האב איך געהאט אויסצושטעהען פון מיין „אריש פנים". אויף שריט און טריט האב איך געמוזט בעווייזען, אז איך בין נישט קיין אריער, אז איך בין א יוד. אין דער שוהל מיט א „אשרי יושבי ביתך", אויף דער באהן מיט א „ברכו", ביים פריזיור האט מען ביי מיר געזוכט מערידען, און האב געמוזט ענטפערען „טאק טאטשנא" — אלץ צוליב מיין „אריש פנים"...

דערפאהר זעהט איהר קומט מיר די לעצטע צייט שטארק צונוץ מיין „אריש פנים". אויף שריט און טריט דאנק איך און לויב גאט, וואס ער האט מיך בעשאנקען מיט בלאנדע אויגען, פלאקסענע האר מיט א פערריסען נעזעל „דא גורי".

פאהר איך קיין פאזען אויף א מארק מיט אביסעל סחורה, שטעל איך מיר אויף די בויד. שטעה מיר זיכער, האב נישט קיין מורא פאר'ן „פאלקס-צארען", און טאמער מאכט זיך „עפעס" שטעה איך מיר ווי קיינמאהל גארנישט. צו מיר געהט מען נישט צו, ווארום... איך בין דאך... א „ריינער אריער", איך האב דאך בלאנדע פלאקסענע האהר, ברייטע פלייצעס און א פערריסען נעזעל „דא גורי"... איך הער שרייען: „פרעטש ז'זשידאמי" „ניע קופאיטשע או זשידוב". „פאלעסטינא דלא זשידוב א פאלסקא דליא פאלאקוב". און איך שטעה מיר רוהיג און זיכער אויף מיין פלאץ. ווארום מיך מיינט מען דאך נישט.

איך בין דאך „אונפעריהרליך" איך האב דאך עפעס א נעזעל „דא גורי".

מאכט זיך „עפעס" אויף דער גאס, געה איך מיר פראנק און פריי, כ'האב נישט מורא פאר קיין ענדעקישען „שלום עליכם" שטיי איך אויפ'ן מארק, האב איך נישט קיין מורא, אז מ'וועט מיר גיסען נאפט אין מעהל אריין, ווארום איך האב דאך בלאנדע, פלאקסענע האהר, מיט א פערריסען נעזעל „דא גורי"...

אבער דעם אמת'ען נס האב איך געהאט דעם היי-יעריגען חנוכה. בעת דעם שטארקען ערב יום-טוב סעזאן ווען מ'האט ממש „געריסען" סחורה פון די הענד, דאמאלס האב איך געדאנקט און געלויבט דעם איבערשטען וואס ער האט מיך בעשאנקען מיט א „אריש פנים", און וואס מיך מיינט מען נישט. דאס איז געווען אנ'אמתער „נס חנוכה". א נס, וואס איך האב פלאקסענע האהר און א פערריסענע נעזעל „דא גורי".

— יא, רבותי, אמאהל האב איך געהאט צרות פון „אריש פנים" און היינט איז עס פאר מיר א גליק.

וואויל איז דעם, וואס האט היינטיגע צייטען א „אריש פנים"...

ראַדאָמער יודען פון א מאָהל

טיפען, געשטאַלטען און בילדער.

פון מאיר הערץ.

יאַנקעלע אַפּאַטשנער גנב'עט זיך אונטער פאַרטאָגס און פּאַקט דעם רב ליינען גוי'אישע ביכער.

XXXXV

ר' יאַנקעלע אַפּאַטשנער דער שאַריפער פשיסכער חסיד, האָט זיך רק פערלעגט אויפ'ן ראַדאָמער רב ר' יהושע לאַנדוי, אז ער מוז איהם מיט געוואַלד געמען און אריבערפיהרען קיין פשיסכא ער זאָל זעהן וואָס דאָרט טהוט זיך און ווי אזוי מען בויט אויס א נייעם וועג, א נייעם דרך אין יודישען לעבען. ניין — האָט ער אָבגעמאַכט ביי זיך — ער וועט נישט לאָזען דעם רב זיצען א איינגעבויגענעם, א פערזונקענעם איבער די גרויסע שטויסען ספרים, וואָס פערשטעלען איהם די וועלט און דער עיקר דאָס פלאָם-פייערדיגע ליכט, וואָס געהט אויף אין פשיסכא.

ר' יאַנקעלע האָט אויך געהאָט וועגען דעם א אָנזאָג, א בעפעהל פון פשיסכא. ווען ער איז דאָרט נישט אלץ אהינגעקומען, האָט איהם די יונגע פשיסכער גוואַרדיע דערמאָנט און ווי בעשוואוירען ער זאָל אים אהער ברענגען, אפילו אויף די הענד זאָל ער איהם ברענגען צו טראָגען דעם מתנגד'ישען ראַדאָמער רב. אָהן שום אויסרייד, קיין שום מניעה טאָר נישט זיין, נאָר אזוי מוז עס געשעהן. „מען מוז דעם ראַדאָמער רב מגייר זיין", האָבען די פשיסכער געקלאַפּט יאַנקעלען אין די פּלייצע.

און ר' יאַנקעלע האָט זיך אָנגענומען מיט מוטה און צונעטרעטען צו זיין גרויס, און ווי ער האָט עס אליין גערופען — צו זיין הייליג שליחות. איינמאָהל אזוי אין א שפּעטע נאַכט, ווען ר' יאַנקעלע אַפּאַטשנער האָט זיך כדרכו מפלפל געווען אין לערנען און אוועק אין א טיפען, לומדישען שמועס, האָט ר' יאַנקעלע זיך פּלוצלינג אָבגעשטעלט, אָבגעווישט מיט דער רויטער נאָז-פאַטשיילע גרויסע טראָפּענס שווייס אויפ'ן פערשווייצטען שטערן און ער האָט מיט אָ קוים-דרייסטען שמייכעל זיך אָנגערופען:

— אלץ גוט, אלץ וואויל, רב. איהר זענט א וואוילער יוד, אָ טייערער יוד, אָ יוד א למדן, א שלשלת היוחסין, א גוטער קאָפּ, א שאַרפער מוח, אונזער שטאָדט ראַדאָם מעג טאַקע זיך גרויס האַלטען מיט אייך. ס'איז אלץ אמת, אָבער איין זאַך פעהלט אייך — חסידות. איהר ברויכט אויך פאָהרען צו א רבין, צו א גוטען יוד. פאָלגט מיך און לאָמירביידע פאָהרען קיין פשיסכע. פּרובט איינמאָהל און כ'בין זיכער, אז עס וועט אייך שוין כסדר ציהען אהין ווי אָ מאַגנעט. פאָלגט מיך, איהר וועט זעהן, אז איהר וועט קריגען ממש רוח הקודש ביים לערנען און א סך זאַכען וועלען אייך מעהר קלאָרער, ליכטיגער ווערען אין לערנען. איהר וועט אליין זאָגען אז חסידות איז אָ סוד - זאַך. ס'וועט אייך דאַן פערשטענדליך ווערען פאַרוואָס מיר חסידים לויפען צו א רבין. ס'ווערט אונז ווארימער, פרעהליכער אויף דער נשמה. מען מוז זיך אמאָהל אַרויסרייסען פון די איינגענע הויט. ניין, ניט שטענדיג קען מען זיצען איבער די טרוקענע גמרא-בלעטער. אדרבא, נאָכדעם ווי מען קומט צוריק פון א פשיסכאָ, איז די גמרא זיסער, בע'טעמ'טער, האַרציגער. פּרובט ראַדאָמער רב ר' יהושע לאַנדוי, איהר וועט זעהען, ווי ס'וועט זיך פאַר אייך עפענען א נייע, א שעהנע, אָ גייסטיגע וועלט.

ר' יהושע לאַנדוי האָט אָנגעקוקט ר' יאַנקעלע אַפּאַטשנער און געשמייכעלט. יאַנקעלען האָט זיך אויסגעוויזען, אז ער לאַכט פון איהם, האָט ער זיך בעליידיגט און ביין א ברום געטוהן:

— וואָס לאַכט דער רב? עס הייסט, אָז איהר מאַכט חוזק פון די צדיקים, פון די גוטע יודען פון היינטיגן דור.

— אמת כ'לאַך טאַקע, ווייל איהר זענט עובר אויף ביטול - תורה. איהר האָט אויפגעהערט לערנען און דאָס חסידות רייסט אייך אוועק פון די גמרות. איך וויל נישט עובר זיין אויף דעם געבאָט פון והגית בה יומם ולילה. איך וועל נישט פאָהרען און אויך איהר אלע ברויכט אייך נעמען מעהר צום לערנען, וועט איהר בעסער טוהן. עס ציהט מיך נישט און איהר וועט מיך נישט איבעררעדען. מיין זיידע, דער נודע ביהודה איז נישט געווען קיין חסיד מיין טאַטע איז נישט געווען קיין חסיד און אויך איך וועל קיין חסיד נישט זיין. כ'וויל נישט פערגעסען דאָס לערנען —

יאַנקעלע אַפּאַטשנער איז ארויס אנ'אָנגעצוואָגענער. ער איז געווען איין שטיק פייער און געטראַכט האָט ער ביי זיך: יאָך פערקניפּ עס מיר גוט אין דער פאה אריין. יאָך וועל שוין איהם דעם ראַדאָמער רב גוט אָבלערנען —

דאָס ערשטע וואָס יאַנקעלע אַפּאַטשנער האָט געטוהן איז געווען, וואָס ער איז ארויס מיט א קול איבער דער שטאָדט, אז דער רב איז נישט בלויז א מתנגד, נאָר ער איז א שונא גמור אלע צדיקים וועלכע ער האָט פיינד בתכלית השנאה אזוי, אָז ער קען נישט הערען זייער נאָמען; אָז דער רב ר' יהושע לאַנדוי האַלט פון זיך א וועלט און בעטראַכט אלע רביים מיט זייערע חסידים אלס נראַבע יונגען וואָס ווילען דערצו אויך נישט לערנען און זענען עוסק אין נאַרישקייטען. פערשטעהט זיך, אז אזעלכע ווערטער האָבען דעם חסידישען עולם אויפגערודערט ביז גאָר און ס'האָט זיך אָנגעהויבען א שטילער קאַמף מיט'ן רב. נישט וויסענדיג געגוי און נאָך נישט האָבענדיק קיין בעוויזען, האָבען זיי דעם רב פערשריגען, אז ער איז א קל און, אז ער פיהרט זיך נישט אויף ווי געהעריג. אמת, דער רב זיצט טאַקע על התורה ועל העבודה און זיין מויל הערט נישט אויף צו לערנען, אָבער דאָס איז נישט מעהר — האָבען זיי געזאָגט — ווי אזא געוואָהנהייט. ער איז צוגעשמידט פון קינדווייז אָן צום ספר און דאָס לערנען איז ביי איהם אזאָ מין גייסטיגע בעשעפטיגונג, וואָס גיעט אים בערוהיגונג און צופרידענהייט, פונקט ווי אלע אנדערע גוי'אישע געלערנטע, וואָס זיצען אין די ביבליאָטעקען און גריבלען זיך אין פערשידענע וויסענשאַפטען, וועלכע זיי האָבען ליעב, נישט דערפאַר ווייל זיי האָבען דאָס ליעב און זיי האַלטען דערפון און זענען מקיים דאָס געלערנטע, דאָס געפאַרשטע אין זייער טאָג טעגליכען לעבען. ניין, דאָס נישט, פון מקיים זיין און רעגולירען זייער לעבען לויט די דאָגמען און די לעהרען זענען זיי גאַנץ ווייט. עס איז נישט מעהר ווי א שטילען דעם דורשט נאָך וויסען, אזא מוח-שפּיעל, וואָס שטרעבט צו נייע ענטדעקונגען, צו בעווייזען נייע אויפטהוען וואָס מ'האָט פריהער וועניג געוויסט. ס'איז נישט מעהר ווי א קנאת-סופרים, מעהר נישט. דאָס זעלבע איז מיט'ן רב יהושע לאַנדוי. ער קלערט, ער פאָרשט טאַקע, אָבער ס'איז נישט מעהר ווי לערנען לשם לערנען אָהן מקיים צו זיין די מצוות מעשיות. ס'איז איהם בעקוועם צו לערנען. ער האָט הנאה דערפון און ס'גיעט איהם בעפרידיגונג צו זיינע מוח'ישע פערלאַנגען. דאָס אליין איז שוין פאַר איהם גענוג. אדרבא, ער האַלט נאָך, אז טאַקע דערפאַר, וואָס ער זיצט און לערנט, איז ער שוין פריי פון אלצדינג און מקיים זיין די מצוות מיט אלע זייערע פרטים זענען מחויב די יעניגע, וואָס לערנען וועניגער פון איהם.

ר' יאַנקעלע אַפּאַטשנער האָט עס ברייטער אויסגעטייטשט. ער האָט אפילו א ליגען געזאָגט, בכן ער האָט בפירוש אליין געהערט פון רב מיט זיינע איי-גענע אויערן, אז ער האָט געזאָגט, אז דערפאַר וואָס ער, דער רב, איז מקיים דעם והגית בה יומם ולילה, האָט ער ממילא נישט קיין צייט זיך אָבצוגעבען מיט חסידות און מיט פאָהרען צו די רבי'ס און אפילו נישט צו אנדערע זאכען אויך. אויב אזוי, האָט יאַנקעלע נאָך ווייטער גערדרינגען — איז עס דאָך א בעוויזענע זאַך שוואַרץ אויף ווייס, דער רב טהוט גאָרנישט מער ווי ער זיצט און לערנט אזוי ער זאָגט אליין. אָז ער האָט נישט קיין צייט צו חסידות, האָט ער אויך קיין צייט נישט פאַר אנדערע מצוות וואָס יעדער יוד איז מחויב צו היטען וואָס דאַרף מען נאָך מעהר, ער האָט דאָס אליין געזאָגט?

זינט דעמאָלט איז שוין ר' יאַנקעלע וועניגער געזעסען ביים רב. זעלטען, זעלטען ער פלעגט צו איהם קומען, אָבער אויפ'ן אויג האָט ער איהם גע-האָט און נאָכגעשפּיאָנירט איהם אויף יעדען טריט. נאָך פיעל מעהר ווי פריהער. איבערהויפּט האָט ער דעם רב צוגעהיטען אין די די פאַרטאָג'ס-שעה'ן. ער האָט זיך איצט דערמאָנט, אָז דע-מאָלט ווען ער פלעגט זיצען מיטן רב ביז אין דער שפּעטער נאַכט אריין, איז אפילו נאָכדעם ווי ער איז שוין געהאַט אוועקגעגאַנגען, איז נאָך דער רב נישט געגאַנגען שלאָפען, נאָר האָט נאָך עפּעס געטוהן, וואָס? — דאָס האָט ער נישט געקענט דערגעהן. איצט האָט ער זיך פערלעגט, אז ער מוז עס וויסען און ער האָט טאַקע דערשנאַפּט. ער האָט זיך איינמאָהל אונטערגעגנב'עט אין א שטילען גראָהען בעגינען און דערזעהן ווי דער רב זיצט איבער א גוי'איש בוך און ער איז דערין אזוי אריינגעטוהן, אז ער בעמערקט איהם ניט אפילו. מעהר האָט שוין ר' יאַנקעלע נישט בעדאַרפט. זיין האַרץ איז פערגאָסען געוואָרען מיט א נחת-רוח און מיט א זיסען, צופרידענעם נצחון-געפיהל. ער האָט איהם געפּאַקט - האָט ער אָזש אינטערגעטאנצט און זיך געריבען די הענד פאַר פרייד. ער האָט באלד ביים ערשטען מנין, וואָס דאַווענט שכמה אויפגעהויבען אנ'אליארם, אז דער רב נאָכ'ן לערנען די גמרא און אנדערע מפרשים, פערשליסט ער זיך אין א בעזונדער חדר און לערנט דאָרט בסתר אין די גוי'אישע ביכער. ער האָט דאָס אליין געזעהן און געהערט. נו, נו, האָט עס זיך געמאכט א טומעל און די חסידים זענען ארויס מיט'ן אכת'ן געצימבעל אויף טאצען און פויקען.

די באַהן-דירעקציע בלייבט אין ראַדאָם.

זינט א לענגערע צייט קורסירען קלאַנגען וועגען דעם, אָז עס פּראָיעקטירט זיך איבערצוטראָגען די באַהן-דירעקציע פון ראַדאָם.

אין כעלם זענען אויפגעבויט געוואָרן אָ רייה בנינים פאַר דער באַהן דירעקציע יועלכע זענען אָבער שפּעטער בעשטימט געוואָרען פאַר א תפיסה. לובלין אין דעריבער דערנאָך ארויסגעטרעטען מיט דער איניציאַטיוו צו ליקווידירען די באהן דירעקציע אין ראַדאָם און זי אהין אריבערפיהרען.

ווי מען הערט, איז די פראגע, אז דאָס זיץ-אָרט פון דער דירעקציע זאָל איבערגעטוישט ווערען אויף לובלין, נישט ערנסט גענומען צוליב דער קאָמוניקאציע-בעדייטונג, וואָס ראַדאָם שפּעלט מיט זיך פאָר, געפינענדיג זיך אין צענטער פון פוילען. עס איז פאַרדאָס אָקטועל די פראגע פון אויסברייטערען די בנינים פאָר דער באהן-דירעקציע אין ראַדאָם, ווייל די לאָקאַלען פאר די באהן ביוראָס ווייזען זיך ארויס פאָר א ביסעל ענג און זיי ענטשפּרעכן נישט ווי עס בעדאַרף צו זיין די בעדערפעניש פון דער באהן מאכט.

דער נייער בודזשעט און די נייע אויפגאבען פון דער יודישער גמינע.

די גמינע איז שוין צוגעטרעטען אויסארבייטען דעם בודזשעט-פרעלימינאריום אויפן יאהר 1936. אין צוזאמענהאנג דערמיט הערט מען וועגען פערשידענע פלענער און פראיעקטען ווי אזוי עס זאל זיך פארט איינגעבען צו סאנירען די אוננארמאלע פינאנציעלע לאגע, וואס האט געהערשט דורך א רייה יאהרען אין דער גמינע, וואו עס איז איפערגעבליבען אלס רעזולטאט פון אזא נישט ראציאנעלע ווירטשאפט, א דעפיציט, וואס שטייגט אריבער די סומע פון 300 טויזענד זל.

די היינטיגע גמינע צאהלט אב אין א געוויסע מאס די חובות, וואס זענען געבליבען פון פריהער, אבער זי בלייבט שטעהן אין מיטען א פאראליזירטע. דאס געשעהט דערפאר, וואס לעצטענס הערשט אויפן געביעט פון עטאט-צאהלען א געוואלדיגע דעמאראליזאציע. דער עולם, אפילו די פערמעגליכע און רייכערע האבען אויסגעדרעהט דעם דאשעק און אנגענומען א טאקטיק, אז מ׳קאן לעבען אין א שטאדט, צווישען א קיבוץ יודען, נישט צאהלענדיג קיין קהלה-שטייער. דאס איז א טרויעריגע ערשיינונג, וועלכע מוז דערפיהרען דערצו, אז די גמינע איז געצווינגען אנצוווענדען געגען אזעלכע פורקי-עול געוויסע מאנקציעס, איבערגעבענדיג דאס אויפמאהנען דעם שטייער צו עקזעקוטארען, וואס צוליב דעם גערט נאך צו אנדערע קאסטען און ס׳דערגעהט אפילו צו „זאיענטשעס”.

די גמינע בעטראכטענדיג דעם נייעם בודזשעט פון היינטיגען יאהר מוז טראגן דעם, וואס אויף איהר לאסטעט א גרויסער דעפיציט פון פריהער — זיך פערנעמען מ׳ט נאך דרינגענדע ענינים, וואס זענען זעהר פערנאכלעסיגט געווארען. די שוהל נויטיגט זיך אין א גרעסערען, אויסערליכען רעמאנט. אין שוהל איז נישטא קיין דאך און עס רעגענט אריין. דאס בית מדרש איז צו-ענג און עס פראיעקטירט זיך מ׳זאל עס אויסברייטערן. מען מוז אויפשטעלען בית הכסאות. וואס זענען א אונבעדינגטע נויטווענדיגע זאך פאר די הונדערטער מתפללים פון שוהל און בית מדרש. דאס איז ביים היינטיגן טאג נישטא און ס׳איז פשוט א הרפה צו זעהן אויף וואסער אופן די פיזיאלאגישע פונקציעס ווערען דארט ערלעדיגט איצט מוז מען די קהל׳שע מקווה רעמאנטירען, ווייל ביי די יעצטיגע הערשענדע אנטי - סאניטארע בעדינגונגען דראהט אז זי זאל פאליציייאיש פערמאכט ווערען.

בקיצור, די גמינע האט גרויסע אויפגאבען און ווייניג געלד. זיצט מען טאקע יעצט און מען קלערט ווי אזוי מען גפוועהנט-צו די ראדאמער יודען זיי זאלען מוזען מיטטראגען דעם עול און אויך עפעס צושטייער געבען אויף די קהל׳שע הצטרכות׳ן.

מערדערליכע איבערפאל איבער א יודישע משפחה

דער מוטער געשפאלטען דעם מוח-שארבן – דער פאטער לויפט א נאקעטער ביינאכט נאך הילף.

אין דארף וואליא, 15 קילאמעטער פון פשיסכא, וואהנט איין יודישע משפחה, א קרעמער מיט זיין פאמיליע, א פרוי און דריי קינדער. היינטיגע וואך אין דער נאכט פון מאנטאג אויף דינסטאג האט מען אין דער יודישער וואהנונג אויפגעריסען טהיר און לאדען און ס׳זענען אריין עטליכע פארשוין בעוואפענט מיט דרענגער און שטייגער. זיי האבען דעמאלירט די שטוב-זאכען, און מערדערליך געשלאגען דריי זיהן, א 17-יעהריגע טאכטער און זייער מוטער. דער פאטער איז ארויס נאקעט דורך א זייטיג פענסטער און איז אזוי געלאפען צום נאהנטסטען פאליציי-פאסטערונעק. ווען ער איז צוריקגעקומען מיט דער פאליציי האט ער געטראפען זיין פרוי, די מוטער פון די קינדער, ליגען אהן סימנים פון לעבען מיט א געשפאלטענעם מיה-שארבען און דעם 8-יעהריגען זוהן אין א בעוואוסטלאזען צושטאנד. ביי די איבריגע זענען די פנים׳ער כמעט נישט געווען צו דערקענען.

איין זוהן, ביי וועלכען מ׳האט צעבראכען א האנד, איז ארייגעפאלען צווישען די בעטען און פון דארט זיך צוגעקוקט צו אלעם וואס האט זיך אבגעטוהן. ער האט אויפגעגעבען א נאמען פון איין מערדער.

מ׳האט ארויסגערופען א דאקטאר פון פשיסכא, וועלכער האט פעראָרדענט אלע פערוואונדעטע איבערצופיהרען אין שפיטאל אריין קיין קינצק.

ס׳זענען ארעסטירט געווארען דריי פערזאהן, איינוואהנער פון זעלבען דארף וועלכע ווערען בעשולדיקט אין דירעקט בעטייליגען זיך אין דעם מערדערליכען אנפאל. שפעטער זענען געמאכט געווארען ווייטערע ארעסטען.

עס געהען קלאנגען, אז דעם מארד און דעם גאנצען איבערפאל האט ארגאניזירט א שכן, אויך א קרעמער, וועלכע האט אזוי ארום געוואלט פטור ווערען פון יודישען קאנקורענט.

א פאמיליען-דראמע צווישען תל-אביב און קעלץ.

מיט 5 יאהר צוריק האט א געוויסער מענדעל ז. פון קיעלץ זיך פארליבט אין א דארטיקער קריסטין, האט אוועקגעווארפען זיין פרוי רחל, זיך געשמדט און חתונה געהאט מיט דער קריסטין.

ניט קאנענדיק איבערטראגען די צרות האט פרוי רחל זיך אריבערגעצויגען קיין קיעלץ און באקומען דארט א פאסטען אין א באנק. ווען די קיעלצער יודישע איינוואוינער האבען זיך נאך עטלעכע חדשים דערוואוסט, אז איהר מאן האט זי אוועקגעווארפען, האט מען אויף איר געטייטעלט מיט די פינגער. זי האט אזוי לאנג געליטען, ביז זי האט זיך מישב געווען און מיט 3 יאהר צוריק אוועקגעפאהרען קיין ארץ ישראל אלס טוריסטין מיט׳ן ציל דארט צו פארבלייבען.

אין תל-אביב האט זי בעקימען א פאסטען אלס ווירטין אין א פענסיאנאט, וואו זי האט געארבעט די גאנצע צייט און זיך אויך געזאמעלט ביי א 200 פונט. דער אייגענטימער, א גרוש האט באשלאסען צו חתונה האבען מיט דער פרוי ז.

זי האס אנגעהויבען צו שרייבען צו איהר מאן, ער זאל איהר שיקען א גט, און נאך גרויסע דינגענישען האט ער מסכים געווען צו געבען איהר א גט פאר׳ן פרייז פון 120 פונט.

זי האט דעריבער אפגעשטימט מיט איהר ארץ-ישראלדיקען חתן, אז זי פארט קיין פוילען זיך גט׳ן מיט איהר ערשטען מאן און ער וועט איהר שיקען א דרושה. דער חתן האט טאקע געשיקט א דרישה, אבער דער ערשטער מאן האט זיך דורך דער צייט צעקריגט מיט זיין קריסטליכער פרוי און וויל דעריבער זי ניט גט׳ן, נאר ווייטער גיין וואוינען.

ס ף כל סוף האט זי שוין רעזיגנירט פון דעם גט און געוואלט צוריקפאהרען קיין ארץ ישראל אויפ׳ן סמך פון דער דרישה. ווי ערשטוינט איז זי אבער געבליבען ווען מען האט איהר ערקלערט אין קאנסולאט, אז איהר מאן ערלויבט איהר ניט אוועקצופאהרען און זי מוז דעריבער פריהער דורכקומען מיט איהר מאן.

עס האבען אפילו ניט געהאלפען די אינטערווענצען פון פאלעסטינע-אמט.

דרייט זיך די פרוי ארום אין ווארשע עלענד אהן אהיים. די עטלעכע פונט, וואס זענען איהר געבליבען, זענען איר שוין אוועקגעגאנגען אויף עסען און זי בלייבט שוין אהן מיטלען צום לעבען. די פרוי קומט יעדע עטליכע מינוט אין פאלעסטינא-אמט אין וויינט. אבער מען קען איהר גארניט העלפען.

יובילעאום-אקאדעמיע פון פרעז. פון נ. צ. א. אין ראדאם.

אין צוזאמענהאנג מיט דעם 55-יעהריגען יובילעאום פון פרעזידענט פון דער נ. צ. א. זאב זשאבאטינסקי, איז פארגעקומען שבת דעם 28-טן אינם זאהל פון געוו. קינא „מיראזש” א פייערליכע אקאדעמיע, וועלכע האט געבראכט צום אויסדרוק די ליבע און אכטונג מיט וועלכע די יודישע מאסען בעציהען זיך צום בעל היובל.

די פייערונג עפענט דער פרעזעס פון הצה״ר אין ראדאם, ראטמאן יחיאל לעשטש, וועלכער גיט א איבערבליק איבער דער טעטיגקייט פון דעם יודישן מנהיג זאב זשאבאטינסקי, וואס שטעהט שטענדיג אויף דער וואך און וועקט דאס יודישע פאלק צו מעשים פאר דעם אויפבוי פון דער יודישער מלוכה אין ארץ-ישראל.

אינ׳ם נאמען פון דער רעליגיעזער ארג. „אחדות ישראל”, בעגריסט דער

קאמוניקאט

פארשטעהער פון דער צענטראלע, רעד. י. קאטלארעק.

עס בעקומט דאן דאסווארט דער גענעראל סעקרעטאר פון הצה״ר אין פוילען, רעד. יוסף קלארמאן, וועלכער האט מיט זיין 2 שעה׳דיגען אינהאלטסרייכען רעפעראט בעגייסטערט די צוהערער און ער רופט צום סוף די יודישע מאסען צו שטיצען די אקציע פון קרן תל-חי, וועלכע האט דעם ציעל אויסצובויען די נאציאנאלע ארבייטער ארג. אין ארץ-ישראל, וועמענס מיטגלידער ארבייטען אויף די פערווארפענסטע ערטער און אין די שווערסטע בעדינגונגען בכדי צו דערהאלטען די אלטע און ערא‌בערן נייע יודישע ארבייטס-פאזיציעס.

די אויפגאבע פון דער איצטיגער אקציע פאר קרן תל-חי, איז אויך: צו לייגען דעם גרונדשטיין פאר דער צוויי מיליאניגער נאציאנאלער הלואה, וועלכע איז פראקלאמירט געווארען אויף דעם גרינדונגס-קאנגרעס פון דער נ. צ. א. אין וויען.

דער רעפערענט ווערט בעשאנקען מיט לאנגדויערענדע אוואציעס און דערמיט ענדיגט זיך דער ערשטער טייל פון דער אקאדעמיע.

דעם צווייטען טייל פון פראגראם האט אויסגעפיהרט דער בית״רישער בלאז-ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון פראפעסאר פ. גיסער.

דער קאנצערט האט ארויסגערופען בעגייסטערונג ביים גרויסען עולם צוהערער און אין א פרייליכער שטימונג אונטער די קלאנגען פון התקוה ווערט די אקאדעמיע געשלאסען.

מ. ס.

פון קינא „אפאללא”.

א אינטערעסאנט און שטארק בילד קען מען היינט זעהען אין קינא „אפאללא” דאס איז דער פילם „אין קאמף מיט׳ן צאראט”. דער גאנצער אינהאלט איז אויסגעפולט מיט א שטורמישע רעוואלוציארע אקציע, וואס ווייזט דאס העלדישע מסירת-נפש און די קרבנות-פולע גרייטקייט פון די וואס ווילען אראבווארפען דעם שווערען יאך פון צאריזם מיט זיין גאנצען פערשקלאפונג׳ס-רעזשים, וואס האט געדריקט דאס גרויסע מיליאנען-פאלק אין רוסלאנד.

אין פילם א סך שפאנענדע און ריהרענדע מאמענטען.

חברנו יקר **יעקב גרינבלאט** לרגלי ארושך את העלמה מרת **מרים ליטוואק**
אנו מברכים אותך בברכת מזל-טוב חמה ולבבית.
תבנו ביתכם ברוב עושה ואושר. חברים: אברהם יצחק ראזענבלום, אלתר אליעזר גליקסמאן, יחזקאל נירענבערג, העניך אדלערפליגעל
גם אנו בין המברכים חיים צבי הערשמאן ורעיתו

ציטווייליגע קהלה-פערוואלטונג איז ראדאם.

קאסע-בעריכט

פון 1-טען ביז'ן 31 גרודזיען 1935 י.

הכנסה

פאזיציעס	זלאטעס	סומע
1) עטאט		
א. איינגעפלאסען פאר'ן יאהר 1933	295.	
ב. " " " 1934	2.348.75	
ג. " " " 1935	2.322.93	
ד. " פערלעגענדען עטאט	20.	
ה. " א קאנטא אויפ'ן 1936	830.	5.816 68
2) שחיטה		
א. פון שחיטת בהמות	4.778.40	
ב. " " עופות	2.082.14	6.860.54
3) בית-החיים		
א. פאר קרקעות	630.	
ב. " הצטרכתן	585.	
ג. " מצבות	63.	1.278.
4) נישט פאראויסגעזעהענע		
א. נדבות פאר'ן וועג צום בית החיים	60.	
ב. איינקונפט פון פלאץ אויף די זאטילנע	73.60	133.60
5) סאציאלע-פערזיכערונג		
א. פאר „אובעזפיעטשאלניע"	311.07	
ב. " איינקונפט שטייער	82.17	393.24
6) אייגענע-אקצעפטען		
א. ארויסגענעבענע אקצעפטען	— —	6.688.
7) חובות	— —	— —
8) ראבינאט	— —	— —
9) אדמיניסטראציע	— —	— —
10) שוהל און בית-מדרש	— —	— —
11) סובסידיעס און סאצ. הילף	— —	— —
12) געריכט און פראטעסט קאסט.	— —	— —
13) פערשידענע	— —	— —
		21.170.06
סאלדא פון פאריגען מאנאט.	— —	230.32
		21.400.38

הוצאות

פאזיציעס.	זלאטעס	סומע
עטאט		
א. אינקאסא קאסטען	— —	46.66
שחיטה		
א. שוחטים פענסיאס און אנדערע	3 899.24	
ב. צוריקגעצאהלט ליוועך. און אנ. הוצ.	328.77	
ג. דרוק מאטעריאל	25.60	
ד. דירה ג. פארן שעכט-הויז אויף סלאוו.	750.	
ה. מאגיסטראט פאר קאנטראל	200.	5.203.61
בית-החיים		
א. פענסיעס בית החיים פערסאנאל	655.	
ב. פערד אויסהאלטונג	125.	
ג. אויסברוק. דעם וועג צום בית-החיים	301.50	
ד. אנדערע הוצאות	29.20	
ה. טעלעפאן פאר מאי	15.	
ו. קאסטן פאר בעגראבען ארימע געשט.	39.90	
ז. קרשים	75.81	
ח. דירה-געלד און בעל. פאר די שאפע	44.01	
ט. רעמאנט פאר די עגלה	12.	1.297.42
נישט פאראויסגעזעהענע		
א. פערשידענע נדבות	100.	
ב. אורלויב פאר בעאמטען	100.	
ג. פאר פילסודסקים ווערק	65.	
ד. אנדערע הוצאות	73.20	338.20
סאציאלע-פערזיכערונג		
א. אובעזפיעטשאלניא ספאלעטשנא	— —	300.
אייגענע-אקצעפטען		
אויסגעקויפטע אקצעפטען	— --	700.
חובות		
א. בעאמטע פאר פערלעגענע פענסיעס	833.50	
ג. געוו. בעאמ. פאר געריכטס ווירצקן	1482.60	
ג. פאר פערלעגענע דירה געלד	2520.	
ד. אנדערע חובות	1195.27	6.031.37
ראבינאט		
א. ראבינאט פענטיעס	1.529.	
ב. עירובין אויפהאלט	40.	1.569.
אדמיניסטראציע		
א. בעאמטע פענסיעס	1.120.46	
ב. בעלייכטונג און בעהייצונג	61.40	
ג. דרוק און שרייב מאטעריאל	245.50	
ד. דירה געלד פאר'ן יאהר 1935	1218.	
ה. טעלעפאן פאר מאנאט מאי	84.74	
ו. אנדערע אויסגאבען	86.18	2.816.28
שוהל און בית-מדרש		
א. חזנים פענסיעס און אנדערע	970.	
ב. אנדערע אויסגאבען	28.01	998.01
סובסידיעס און סאציאלע הילף		
א. פסח קיך פאר זעלנער און ארעסטאנ.	200.	
ב. נדבות פאר ארימע דורכרייזענדע	67.20	
ג. תלמוד תורה	425.	
ד. בית-יתומים	350.	1.042.20
געריכטס און פראטעסט קאסטען		
א. געריכט'ס קאסטען	195.	
ב. פראטעסט קאסטען	131.07	326.07
פערשידענע		
א. עווידענץ	100.	
ב. אויסהאלטען איין קינד	28.	
ג. איבערגאנג'ס קאנטא	488.05	616.05
		21.284.87
סאלדא אויפ'ן 1-טען סטיטשען 1936	— —	115.51
		21.400.38

חנוכה-פייערונג.

זונטאג, דעם 22-טן דעצעמבער, איז צוליב דעם שליסען פון ערשטען שול-האלב-יאהר, וואס איז דאס יאהר אויסגעפאלען פונקט אום חנוכה, פארגעקומען איז יודישען גימנאזיום א שענער פריה-מארגען פייערונג.

נאכ'ן אנצינדען די טראדיציאנעלע חנוכה-ליכט אין א גרויסער חנוכה מנורה האט דער שול-כאר אונטער דער לייטונג פון פראפ. טינעוויצקי געזונגען „הנרות הללו". דאן האלט ד"ר מיכאל גרייווער א פארטראג איבער חנוכה אין העברעאיש. נאך איהם האט פראפ. קארמאן קורץ גערעדט וועגען קרן-קימת און איבער דער פליכט מיטצוהעלפען דעם אויפבוי פון ארץ-ישראל. דער כאר האט געזינגען „תחזקנה" און „התקוה", און אין א געהויבענער שטימונג איז די פייערונג געשלאסען געווארען.

די נאכט וואך איז נישט שולדיג

אין אויספיהרען די גנבה אין זיגמאנ'ס געשעפט.

ווי מיר האבען זיך ערפאהרען, איז דער איינברוך אין זיגמאנס געשעפט געקומען דורך דעם שכנס געשעפט ה' שיינפעלד, וואס איז גענצליך נישט געוועזען נעהיטען דורך דער נאכט-וואך. ה' זיגמאנס געשעפט איז געוועזען דורך דער נאכט-וואך בלויז געהיטען פון דער פאדערשטער טייל און נישט פון דער הינטערשטער, וואו די גנבה איז פארגעקומען. דער טייל איז געהיטען געווארען בלויז דורך דעם הויז-סטרוזש.

די נאכט-וואך האט צו דעם טייל נישט געהאט קיין צוטריט. און הנם די לייטונג פון דער נאכט-וואך האט געוויזען, אז אויך דער טייל ברויכט געהיטען ווערען, האט ה' זיגמאן נישט אבגעגעבען דעם שליסעל פון טויער, אז מען זאל קענען אויך דארט היטען. ווען עס וואלט געוועזען מעגליכט דער צוטריט צו דער הינטערשטער טייל פון געשעפט דער נאכט-וואך וואלט צו קיין גנבה נישט געקומען.
5

פ. העמפעל.

די לאנג-יעהריגע בעוויסטע פירמע א. ר. העמפעל, וועלכע איז רעקלאמירט געווען ביז אהער אונטער דעם נאמען, געהט איבער אויפ'ן נאמען פ. העמפעל, א זוהן פון א. ר. העמפעל. דערביי מוז בעמערקט ווערען, אז פ. העמפעל האט אויך ביז אהער אנגעפיהרט אלס ערשקלאסיגער פאכמאן מיט דער דערמאנטער פירמע צו דער גרעסטער צופרידענהייט פון די ג. קליענטעליע. פיעל יאהרען האט פ. העמפעל זיך געווידמעט דעם געביעט פון כעמישע פארבעריי און דאס פראלניע-וועזען, וואו ער האט זיך אויסגעצייכענט און אוועקגעשטעלט די פירמע, וואס ער האט איבערגענומען בירושה פון זיינע עלטערן, אויף א געהעריגען פאכמענישען ניוואָ.

די פיליע אויף זשעראמסקי 1, וועלכע האט געטראגען ביז אהער דעם נאמען א. ר. העמפעל, פון וועלכע פ. העמפעל איז געווען דער פאקטישער אייגענטימער, ווערט איבערגעטראגען אויף זשעראמסקי 36 אונטער דער פירמע פ. העמפעל. די סאלידע בעהאנדלונג פינקטליכע אויספיהרונג און מוסטער-האפטע שענע ארבייט, גיבט די פערזיכערונג. אז די ג. קליענטען, וועלכע האבען דער זעלבער פירמע געשענקט ביז אהער דעם פולען צוטרוי, וועלען אויך יעצט, זיך בעציהען מיט'ן זעלבען צוטרוי צו דער ניי-געעפענטער פיליע אויף זשעראמסקי 36 פון פ. העמפעל, וועלכער זעצט-פאר די פאך-טראדיציע פון זיין פאטער א. ר. העמפעל, וועלכער איז בעריהמט און פאפולער ביז'ן היינטיגען טאג.
4

KINO APOLLO

נאָר ביז זונטאג דעם 5-טען
גרויסער סאָוויעטישער פילם
א פילם וועלכער ווייזט די קאַמפען
פון די רעוואָלוציאָנערען מיטן צאַראט.
אַ פילם וועלכען יעדער מוז זעהען.

אין קאַמף מיט'ן צאַראַט

מיטן אַנטייל פון די אַרטיסטען פון
סטאַניסלאַווסקי טעאַטער אין מאָסקווע.
איבער'ן פראָגראַם: קלאַנג - צוגאבען און פאט-וואָך
איבערן פראָגראַם:

KINO APOLLO

פון מאָנטאָג דעם 6-טן א
ווערק פון אונגעוועהליכע גרויזאַמקייט

GABINET FIGUR WOSKOWYCH

בעמערקונג: דער ערשטער פילם געמאַכט
אינגאַנצן אין נאַטורעלע פארבען.

פרייטאָג 3. שבת 3 זונטאג 12 1^{30} אז.
צו ביליגע פרייזען: 25, 40, 54 גר.

MANEWRY MIŁOSNE

צו די תנאים פון אונזער קוזינע
פרל, **בינה ברכה רובינשטיין** ראדאָם
מיט ה' **מתית ראובן שטערנבליטץ** לובלין
ווינשען מיר זיי אייביגען צוזאמענבונד
און שטענדיגען גליק און צופרידענהייט
ישעיהו איגר און פאמיליע

די צוקערניע

מ. יוואנאווסקי

ראדאם זשעראָמסקיעגא 55

טעל, 17-24

עמפפעהלט:

אויסגעצייכענטע און איממער פרישע ציאָסטקעס, הערבאָטניקעס און שאָקאָלאָדקעס, דעסעראָטע. נעמט אויך אן בעשטעלונגען אויף טאָרטען, הישפּאַנישע קרעמען, פארפעטען און אנדערע אויסארבייטונגען פון צוקערווארג. מיר עמפפעהלען אויך לוקסוס געבעקס פון ערשטקלאסיגע בעקערייען.

צו דער פעראייניגונג

פון ביידע האַנדווערקער - אָרגאַניזאַציעס

פראָטאָקאָל.

נאָך די פערהאַנדלונגען צווישען ביידע האַנדווערקער-אָרגאַניזאציעס איז צונויפגעשטעלט געוואָרען פאָלגענדער פראָטאָקאָל:

פראָטאָקאָל

פראָטאָקאָל פון די פערהאַנדלונגען אין 1/1 1936 ביי דער אנוועזענהייט פון די חברים משה באָרמייסטער, פאָרזיצער, איידעלבוים, גאָלדבערג, וויינשטאָק, מאָלצמאַן, שניידער, גימפעל, וויינגארט.

טאָג-אָרדנונג:

קאָנפערענץ צו פעראייניגען ביידע יודישע האנדווערקער-אָרגאניזאציעס אין ראדאָם. ביידע צדדים זענען געקומען צום פאָלגענדען הסכם:

1) מיט'ן הסכם פון ביידע קאָמיסיעס איז געשלאָסען געוואָרען די פעראייניגונג.

2) עס ווערט אויסגעוועהלט א צייטווייליגער פראָוויזאָריום פון 6 פערזאָהן צו 3 פערזאָהן פון יעדען צד מיט רעכט צו צו וועהלען איין פערזאָהן אלס 7-טער.

3) אויפצולעזען ביידע פערוואלטונגען פון די שניידער-צעכען.

4) אין משך פון 5 טעג מוזען ביידע צדדים ראטיפיצירען די פעראייניגונג איינשליסליך ביז דעם 6/1 1936.

5) ביידע קאָמיסיעס שרייבען אונטער די אויבענדערמאָנטע פונקטען.

משה באָרמייסטער	שמואל איידעלבוים
יעקב וויינגארט	יחיאל גאָלדבערג
עקיבא גימפעל	שמואל ווייַנשטאָק
יצחק שניידער	ברך מאָלצמאַן

Zdrowo bo higjenicznie! tanio bo smacznie! **jest pieczywo**

Z PIERWSZEJ

MECHANICZNEJ PIEKARNI

Radom, Młynarska 6.

Żądać we wszystkich sklepach spożywczych.

Opakowanie efektowne, własne kieski, fachowa obsługa.

Pieczywo wychodzi 3 razy dziennie.

chleb w wadze 2, 1, i ½ kilograma.

Wyrazy szczerego współczucia
Koleżance naszej LOLI
z powodu śmierci b. p. OJCA Jej

I. ZOMERA

składają koleżanki i koledzy
E. Breslauer, S. Benet, Djament,
Estera, Goldbach.

פאדערט איבעראל
נאר די בעסטע ליכט „מעטראפאל"

Kino ADRIA

שבת דעם 4 2 און 4 אז.
זונטאג דעם 5 ה. מ. 12 און 2
פריהמארגעז-פילמעז
צו פאפולערע פרייזען
גרויסארטיגער פילם
Roześmiane oczy
מיט שירלעי טעמפל
איבער'ן פראָגראַם:
קלאנג-צוגאבען

נאָר ביז זונטאָג צוויי מייסטערווערק אין איין פראָגראַם!

Ostatnia Serenada
דער גרעסטער מוזיק ראָמאנס מיט די אַרטיסטען: אסטהער און פעטערסאָן:

Tajemnicza dama
א העכסט - סענסאציאָנעלער פילם מיט דעם בעריהמטען אַרטיסט ראָדטע לאַ ראָק.

שוין מאָנטאָג גרעטא גארבא, פרידריך מארש אין שענסטען פילם

ANNA KARENINA

דער פילם איז אויסגעצייכענט מיט דעם בעכער „קאָפּפּאָ מוסאָליני"

Kino ADRIA

אנהויב שבת און זונטאג 3.30 און יעדען טאג פון 5.30

אבאָנאַמענטס פרייז: פאר אַ חודש אין פוילען 1 זלאָט, איןפראנקרייך אין בעלגיען—4 פראנק, אין אנד. לענדער 30 סענט.

אַנאָנסען פרייז: אמיליםעטער שורה פארן טעקסט 40 גר, אין טעקסט 60 גר. נאכ'ן טעקסט 25 גר. דיערשטע און לעצטע זייט 25 גר.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC.

Wydanictwo „Rademer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska 20